

УДК 331.108.3:349.22
JEL: H23; N50; Q56; Q57
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-2-106-114>

ЗВІТНІСТЬ ПРОВІДНИХ ГІРНИЧОДОБУВНИХ КОМПАНІЙ В ЄС І В УКРАЇНІ (РОЗКРИТТЯ ЕКОЛОГІЧНОГО КАПІТАЛУ): ПОРІВНЯЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

©2023 СЕРПЕНІНОВА Ю. С., МАКАРЕНКО І. О., ОЛЕКСІЧ Ж. А., ФОМІНОВ Р. М.

УДК 331.108.3:349.22
JEL: H23; N50; Q56; Q57

Серпенінова Ю. С., Макаренко І. О., Олексіч Ж. А., Фомінов Р. М. Звітність провідних гірничодобувних компаній в ЄС і в Україні (розкриття екологічного капіталу): порівняльне дослідження

Метою статті є вивчення діяльності гірничодобувних компаній, які працюють у країнах Європейського Союзу та в Україні, шляхом аналізу їх нефінансових звітів, зокрема в розрізі екологічного капіталу, в аспекті сталого розвитку та оцінки ефективності інтеграції Цілей Сталого Розвитку (ЦСР). Стаття присвячена розкриттю екологічних аспектів діяльності видобувних підприємств ЄС та України у їх звітності. Актуальність дослідження полягає в тому, що розкриття гірничодобувними підприємствами інформації про їх стан (зокрема, екологічні аспекти – з метою виявлення ризиків, які загрожують стійкості компанії) та підвищення довіри інвесторів і споживачів має життєво важливе значення для управління змінами на шляху до побудови сталої глобальної економіки шляхом поєднання довгострокової прибутковості із захистом навколишнього середовища. Відповідно, завдання забезпечення стійкого розвитку гірничодобувних підприємств є стратегічним не лише для них самих, а й для галузі, для економіки країн у цілому. У дослідженні було проаналізовано нефінансові звіти суб'єктів господарювання добувального сектора ЄС та України, щоб визначити їхні дії щодо соціальної відповідальності та перевірити, чи корелюють вони із захистом навколишнього середовища і реалізації ними ЦСР. Охарактеризовано ступінь розкриття екологічної інформації у Звітах про управління вітчизняних видобувних підприємств і Звітах сталого розвитку європейських компаній. Результати цього дослідження є унікальним внеском у розуміння діяльності гірничодобувних компаній у сталому розвитку в Європі та Україні, зовнішніх рушійних факторів, які спонукають їх брати участь у цій діяльності, і реалізації ними ЦСР у звітах щодо сталого розвитку. У роботі підкреслюється також важливість нефінансової інформації для сталого розвитку компаній і навколишнього середовища.

Ключові слова: гірничодобувна діяльність, нефінансова звітність, екологічний капітал, соціальна відповідальність, сталий розвиток, Європейський Союз, довкілля, цілі сталого розвитку.

Рис.: 3. Табл.: 4. Бібл.: 18.

Серпенінова Юлія Сергіївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку та оподаткування, Сумський державний університет (вул. Римського-Корсакова, 2, Суми, 40007, Україна)

E-mail: y.serpeninova@biem.sumdu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4448-3484>

Макаренко Інна Олександрівна – доктор економічних наук, професор, доцент кафедри бухгалтерського обліку та оподаткування, Сумський державний університет (вул. Римського-Корсакова, 2, Суми, 40007, Україна)

E-mail: i.makarenko@uabs.sumdu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7326-5374>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/P-3526-2014>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56088567300>

Олексіч Жанна Анатоліївна – кандидат економічних наук, старший викладач кафедри бухгалтерського обліку та оподаткування, Сумський державний університет (вул. Римського-Корсакова, 2, Суми, 40007, Україна)

E-mail: z.oleksich@uabs.sumdu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4486-974X>

Фомінов Роман Миколайович – аспірант кафедри бухгалтерського обліку та оподаткування, Сумський державний університет (вул. Римського-Корсакова, 2, Суми, 40007, Україна)

E-mail: r.fominov@biem.sumdu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0192-8383>

UDC 331.108.3:349.22
JEL: H23; N50; Q56; Q57

Serpeninova Yu. S., Makarenko I. O., Oleksich Z. A., Fominov R. M. The Reporting of Leading Mining Companies in the EU and Ukraine (Disclosure of Ecological Capital): A Comparative Study

The purpose of the article is to study the activities of mining companies operating in both the European Union and Ukraine by analyzing their non-financial reports, in particular in terms of ecological capital, in terms of sustainable development and evaluating the efficiency of the integration of the Sustainable Development Goals (SDGs). The article is aimed at disclosing the ecological aspects of the activities of mining enterprises of the EU and Ukraine in their reporting. The relevance of the study lies in the fact that disclosure by mining companies of information about their condition (in particular, ecological aspects – in order to identify risks that threaten the company's sustainability) and increase investor and consumer confidence is vital for managing changes towards building a sustainable global economy by combining long-term profitability with environmental protection. Accordingly, the task of ensuring the sustainable development of mining companies is strategic not only for them, but also for the industry and the economy in general. The study analyzes the non-financial reports of the EU and Ukrainian mining entities to determine their actions in the light of social responsibility and to check whether they correlate with environmental protection and the implementation of the SDGs. The degree of disclosure of ecological information in the Management Reports of domestic extractive enterprises and Sustainability Reports of European companies is characterized. The results of this study present a unique contribution to understanding the performance of mining companies in sustainable development in Europe and Ukraine, the external driving factors that encourage them to participate in these activities, and their implementation of the SDGs in their sustainability reports. The article also emphasizes the importance of non-financial information for the sustainable development of companies and the environment.

Keywords: mining activity, non-financial reporting, ecological capital, social responsibility, sustainable development, European Union, environment, sustainable development goals.

Fig.: 3. **Tabl.:** 4. **Bibl.:** 18.

Serpeninova Yuliia S. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Accounting and Taxation, Sumy State University (2 Rymskoho-Korsakova Str., Sumy, 40007, Ukraine)

E-mail: y.serpeninova@biem.sumdu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4448-3484>

Makarenko Inna O. – D. Sc. (Economics), Professor, Associate Professor of the Department of Accounting and Taxation, Sumy State University (2 Rymskoho-Korsakova Str., Sumy, 40007, Ukraine)

E-mail: i.makarenko@uabs.sumdu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7326-5374>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/P-3526-2014>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56088567300>

Oleksich Zhanna A. – PhD (Economics), Senior Lecturer of the Department of Accounting and Taxation, Sumy State University (2 Rymskoho-Korsakova Str., Sumy, 40007, Ukraine)

E-mail: z.oleksich@uabs.sumdu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4486-974X>

Fominov Roman M. – Postgraduate Student of the Department of Accounting and Taxation, Sumy State University (2 Rymskoho-Korsakova Str., Sumy, 40007, Ukraine)

E-mail: r.fominov@biem.sumdu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0192-8383>

Гірничодобувна промисловість має давні традиції, але сьогодні вона також є одним із найсучасніших і найінноваційніших промислових секторів. Згідно із Річним звітом ІМА-Europe 2020–2021 [1] Європа – це великий міжнародний виробник більшості промислових мінералів, природного каменю з приблизно 35% світового виробництва та найбільший у світі виробник видобутого гіпсу. Між іншим, Україна також належить до провідних мінерально-сировинних держав світу, про що говорить загальна вартість ресурсів, яка складає \$75,7 трлн. Україна є найбагатшою країною у світі за кількістю запасів газу, вугілля, золота, рідкісноземельних мінералів тощо [2].

Проте вважається, що видобуток суперечить сталому розвитку через використання невідновлюваних природних ресурсів та через значний вплив на навколишнє середовище. Тому найпоширенішим підходом до інформування про прогрес у напрямку сталого розвитку є випуск щорічних звітів про сталий розвиток, за допомогою яких компанії звітують про нефінансові аспекти свого бізнесу, включно з екологічними та соціальними наслідками та проблемами корпоративного управління.

Існує велика кількість праць вітчизняних і зарубіжних авторів, які у своїх дослідженнях займаються вивченням сталого розвитку гірничодобувних компаній, а саме – розкриття екологічного аспекту в їх нефінансових звітах.

Так, вітчизняні вчені Олійник Я., Кучерява М. і Зінченко А. [3] вивчали нормативні вимоги до нефінансової звітності компаній України, вперше довівши прямий вплив ефективності державного регулюван-

ня та стану розкриття нефінансових даних підприємствами в країнах з перехідною економікою. Прикладом М. Ю. [4] проведено аналіз соціальних звітів вітчизняних корпорацій, які займають лідируючі позиції в галузях, щодо розкриття інформації про їх соціальну, екологічну та природоохоронну діяльність.

Питанням екологічної стійкості в гірничій справі приділяли увагу у своїх роботах також і такі зарубіжні вчені, як: Тост М., Хітч М. (*Tost M., Hitch M.*) та ін. [5]; дослідженням інновацій та технологій для сталого гірничодобувної діяльності країн світу займалися Аснар-Санчес Х. А. (*Aznar-Sánchez J. A.*), Веласко-Муньос Х. Ф. (*Velasco-Muñoz J. F.*) та ін. [6]; цілі сталого розвитку (ЦСР) у гірничій справі компаній світу вивчали Монтейро Н. Б. Р. (*Monteiro N. B. R.*), да Сілва Е. А. (*da Silva E. A.*) та ін. [7]. Питання корпоративної соціальної відповідальності видобувних галузей промисловості у своїх доробках розглядали Раненген Х., Зобель Т. (*Ranängen H., Zobel Th.*) [8]. Івіч А., Савіолідіс Н. М., Йоганнсдоттір Л. (*Ivic A., Saviolidis N. M., Johannsdottir L.*) у роботі [9] продемонстрували аналіз звітів про сталий розвиток європейських гірничодобувних компаній.

Метою статті є вивчення діяльності гірничодобувних компаній, які працюють у країнах ЄС та в Україні, шляхом аналізу їх нефінансових звітів, зокрема в розрізі екологічного капіталу, в аспекті сталого розвитку й оцінки ефективності інтеграції ЦСР.

Добувна промисловість європейських країн є одним зі складників первинного сектора економіки. У попередні століття дана галузь мала неабияке значення, але наприкінці ХХ ст. через виснаження ресурсів і ускладнення умов їх видобування роль добувної промисловості в Європі різко знизилася. Через те нині спостерігаються суттєві

Статтю виконано за фінансової підтримки Європейського Союзу в рамках реалізації проєкту Жана Моне (грант № 101085395-TARGETS).

диспропорції між споживанням мінеральної сировини в регіоні та власним видобуванням.

Однак, попри це, за статистичними даними Європейської Комісії [10], на території країн – членів ЄС налічується 17 052 видобувних підприємств (рис. 1), що свідчить про неабиякий попит у їх продукції. Проте тільки 5 років тому їх кількість була більше на 1 709.

Так, найбільшу кількість гірничодобувних компаній станом на 2020 р. зафіксовано в Польщі – 2 504, Іспанії – 1 869, Італії – 1 745, Німеччині – 1 663, Норвегії – 1 144 тощо.

На рис. 2 відображено рейтинг провідних гірничодобувних компаній ЄС за величиною виручки у 2021 фінансовому році.

Так, рейтинг очолює найбільша за доходами не лише в Європі, а й у світі швейцарська гірничодобув-

на компанія, дохід якої у 2021 фінансовому році склав майже 232 млрд євро. На другому місці за доходами стоїть французька нафтогазова компанія, четверта за обсягом видобутку у світі, – TotalEnergies SE, річний дохід якої становить 148,5 млрд євро. Наступним суб'єктом дослідження виступає шведська багатонаціональна компанія Boliden AB, що займається видобутком металів, гірничодобувною та металургійною промисловістю. Дохід шведської добувної компанії у 2021 р. склав 7,41 млрд євро. KGHM POLSKA MIEDZ – четверта за величиною доходів гірничодобувна компанія ЄС зі штаб-квартирою в Польщі, яка є однією з найбільших компаній, що котирується на Варшавській фондовій біржі. Так, дохід польської транснаціональної корпорації у 2021 р. склав 7,22 млрд євро. Останньою є французька багатонаціональна компанія Imerys SA, яка спеціалізується на видобутку та

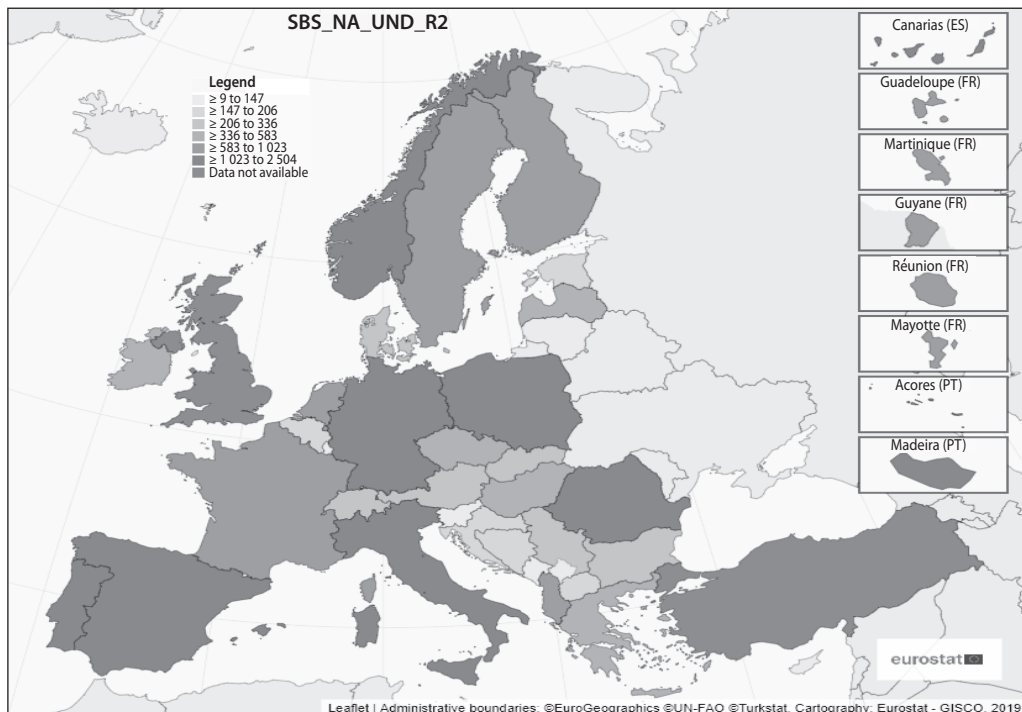

Рис. 1. Кількість гірничодобувних підприємств країн ЄС (2020 р.) [10]

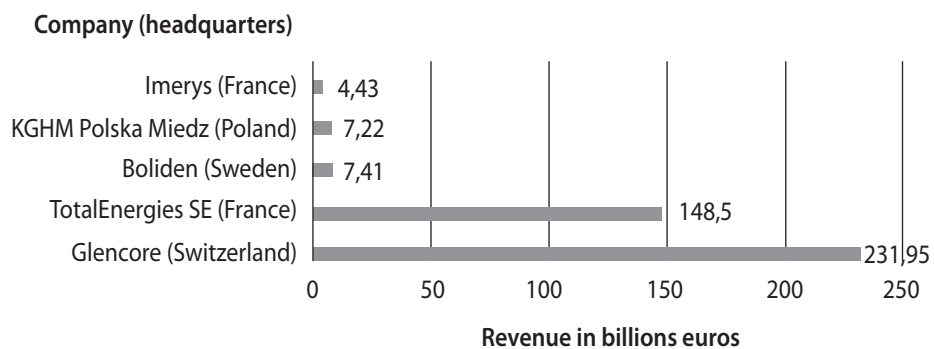

Рис. 2. Виручка провідних гірничодобувних компаній Європи у 2021 фінансовому році, млрд євро

Джерело: систематизовано авторами на основі [1] та звітності підприємств.

переробці промислових мінералів, річний дохід якої у 2021 р. становив 4,43 млрд євро.

В Україні також існує велика кількість гірничодобувних компаній, адже із видобутком і використанням корисних копалин пов'язано 48% промислового потенціалу країни і до 20% її трудових ресурсів. Україна наразі посідає 25 місце поміж інших видобувних країн світу у звіті World Mining Data 2022 [11], який підготував Міжнародний оргкомітет Всесвітнього гірничого конгресу за підсумками 2021 р. У документі зазначено, що обсяг видобутку оцінюється в майже 99 млн т і близько \$11 млрд.

Згідно з рейтингом ТОП-200 найбільших компаній України за сумою сплати податкових платежів за 2020 р. [12] налічується 25 гірничодобувних підприємств, частка яких складає 12,5% серед усіх підприємств, що входять у даний список. Серед них: ПАТ «Укрнафта», АТ «Укргазвидобування», ПрАТ «Нафтогазвидобування», які займаються добуванням сирої нафти та природного газу; ПАТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат», що спеціалізується на добуванні металевих руд; ПрАТ «ДТЕК «Павлоградвугілля», що здійснює видобуток кам'яного та бурого вугілля, тощо. На рис. 3 відображено рейтинг провідних гірничодобувних компаній України за величиною валового прибутку за 2020 р.

Рис. 3. Виручка провідних гірничодобувних компаній України за 2020 р., млн грн

Джерело: побудовано авторами на основі звітності підприємств.

Незважаючи на доволі високі показники дохідності, дані компанії сьогодні мають низький рівень інвестування (показник Індексу інвестиційної привабливості знизився до 2,73 бала з 5-ти можливих), що підтверджується дослідженням Європейської бізнес-асоціації [13]; недостатньо контрольований видобуток корисних копалин, хоча у 2021 р. був ухвалений закон про посилення відповідальності за незаконний видобуток корисних копалин [14]; нечітку політику державної підтримки, низький рівень взаємозв'язків з іншими секторами економіки та інші проблеми, які також визначені у Висновку антикорупційної експертизи проекту Кодексу України про надра [15].

Прозорість діяльності підприємств видобувної галузі може бути забезпечена шляхом оприлюднен-

ня інформації про стан видобувної галузі країни за показниками сфер звітності ESG (довкілля, соціальна політика, права людини та боротьба з корупцією та хабарництвом). Таким чином, в умовах зростання уваги до нефінансової звітності запровадження управлінського звіту, в контексті адаптації національного законодавства до вимог ЄС на регуляторному рівні, стало тригером стрімкого зростання кількості видобувних компаній, які почали складати нефінансову звітність, у тому числі управлінську.

За результатами проведеного дослідження виявлено, що серед обраних компаній, а саме: 5 вітчизняних гірничих підприємств та 5 зарубіжних, лише 2 українських суб'єкти господарювання в галузі добування у 2020 р. оприлюднили нефінансову звітність, здебільшого у вигляді управлінських звітів (табл. 1).

Таку непопулярність складання управлінських звітів серед українських видобувних компаній, на нашу думку, викликано кількома факторами. По-перше, поширення пандемії COVID-19 і карантин змусили деяких бізнес-суб'єктів припинити підготовку нефінансової звітності. По-друге, лише невелика кількість компаній мають послідовну практику складання нефінансової звітності, більшість із яких складається за міжнародними стандартами. Крім

того, нормативно-правові акти України не містять положень про відповідальність органів влади за збір та аналіз таких звітів. По-третє, підготовці звітів не сприяє фактична відсутність суспільного тиску на великі компанії, у тому числі видобувні, щодо підвищення рівня прозорості їх діяльності.

Зовсім інша ситуація склалася з динамікою подання нефінансових звітів компаніями ЄС, де всі гірничодобувні компанії використовували Рекомендації Глобальної ініціативи звітності (GRI) G4. Стандарти GRI [16] є найбільш часто використовуваною структурою в гірничодобувній промисловості як в Україні, так і в ЄС. Початковий ретроспективний аналіз практики складання нефінансової звітності підприємств видобувної промисловості ЄС показав, що всі 5 ком-

Динаміка підготовки та публікації нефінансової звітності досліджуваних підприємств добувної промисловості України та ЄС

Назва компанії	Рік підготовки нефінансового звіту		
	2018	2019	2020
Вітчизняні гірничодобувні компанії			
ПАТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» (звіт про управління)	+	+	+
АТ «Укргазвидобування»	-	-	-
ПАТ «Укрнафта»	+	-	-
ПрАТ «Нафтогазвидобування» (звіт про управління)	-	-	+
ПрАТ «ДТЕК «Павлоградвугілля»	-	-	-
Зарубіжні гірничодобувні компанії			
Glencore (Річний фінансовий звіт із розділом про КСВ)	+	+	+
Boliden AB (Річний звіт і звіт про сталий розвиток)	+	+	+
KGHM POLSKA MIEDZ (Інтегрований річний звіт)	+	+	+
Imerys SA (Річний фінансовий звіт із розділом про КСВ)	+	+	+
TotalEnergies SE (Інтегрований звіт, Звіт про нефінансову діяльність, Звіт про сталий розвиток і клімат)	+	+	+

Джерело: складено авторами на основі звітності компаній.

паній систематизовано складають і оприлюднюють на власних офіційних сайтах звіти із нефінансовою інформацією (див. табл. 1). Зазвичай, підприємства відображають таку інформацію у річних фінансових звітах, виокремлюючи розділ про КСВ, сталий розвиток, в інтегрованих річних звітах і звітах про нефінансову діяльність.

Разом із тим, нефінансова звітність або звітність зі сталого розвитку – це документально оформлена сукупність даних комерційної організації, що відображає середовище існування компанії, принципи та методи співпраці з групами впливу, результати діяльності компанії в економічній, соціальній та екологічній сферах життя суспільства. Усі ці три аспекти важливі, але визначено, що особливе значення має екологічна безпека, яка безпосередньо визначається екологічною складовою і через неї опосередковано впливає на соціальну та економічну складові сталого розвитку. Отже, розглянемо, яким чином відображають екологічні показники аналізовані підприємства у своїх звітах.

При аналізі звітів компаній ЄС, виявлено, що вони серйозно ставляться до розкриття інформації про шкоду довкіллю, а також до заходів боротьби з цим (табл. 2). Так, основними екологічними аспектами у звітах про сталий розвиток були енергія та викиди парникових газів, управління водними ресурсами, відходи та викиди в повітря.

Усі європейські компанії, які здійснювали нефінансове звітування, достатньо велику увагу приділяли сфері розвитку екологічного капіталу. Більшість з проаналізованих компаній вважають за доцільне

розкривати детальну інформацію як про екологічні ініціативи, наприклад обсяг інвестицій у проведення відповідних заходів щодо зменшення забруднення довкілля та отриманих від них результатів, так і надавати детальний опис свого впливу на навколишнє середовище, у т. ч. і негативного. Інші ж компанії лише декларують свою відданість принципам збереження довкілля. Визначною тенденцією серед даних підприємств є використання екологічного менеджменту.

Слід зазначити, що Imerys має найбільший потенціал і прагнення захисту навколишнього середовища, адже компанія проводить різноманітні ініціативи у сфері КСВ. Так, у 2017 р. Imerys Minerals отримала нагороду Natural England Award за масштабне відновлення ландшафту в категорії «Біорізноманіття»; у 2019 р. компанія отримала оцінку В (вища за середній європейський рівень) від Carbon Disclosure Project за зусилля щодо зміни клімату. А вже 4 вересня 2020 р. експерт із глобальної оцінки сталості бізнесу EcoVadis нагородив Imerys платиновим знаком – найвищим можливим визнанням «за його безперервні зусилля з удосконалення КСВ».

Водночас, зважаючи на недовгу історію нефінансового звітування в Україні, вітчизняні компанії обережно підходять до розкриття інформації про нефінансові аспекти діяльності, зокрема про екологічний капітал. Висвітлення екологічних аспектів діяльності українських гірничодобувних компаній відбувається в найрізноманітніші способи (табл. 3).

Так, виходячи із аналізу звітів про управління вищезазначених компаній, одночасно порівнюючи із європейською практикою, можна зробити висновок,

Розкриття екологічного аспекту в нефінансових звітах гірничодобувних компаній ЄС

Компанія	Розкриття екологічного капіталу
Total Energies SE	У Звіті про сталий розвиток і клімат компанія відобразила: – проблеми, пов'язані зі зміною клімату, стратегія, плани, заходи щодо їх вирішення, досягнення; – процес того, як організація виявляє, оцінює й управляє ризиками, пов'язаними з кліматом, а також цілі та показники для вимірювання ризиків і можливостей, пов'язаних із кліматом; – дії щодо запобігання ризикам аварійного забруднення; – екологічний слід діяльності підприємства; – процес і результати управління впливом на біорізноманіття та екосистеми під час проєктів та операцій; – заходи сприяння циркулярній економіці
Glencore	У розділі про КСВ Річного фінансового звіту підприємства відображено: – політику сталого розвитку, ризики щодо зміни клімату, здоров'я, безпеки, ризики для навколишнього середовища, сталий розвиток; – результати зменшення викидів, операційного сліду; – обсяги інвестицій в охорону довкілля; – ефективність управління ризиками та можливостями тощо
Boliden AB	У Річному звіті та звіті про сталий розвиток компанія відобразила: – екологічний порядок денний, вплив, управління водними ресурсами та безпека дамб, ініціативи щодо біорізноманіття, управління лісами та землею; – власну екологічну ефективність, зокрема щодо: циркулярної економіки, землекористування та біорізноманіття, зменшення викидів у повітря та воду; – обсяги споживання енергії, використання води, викидів
KGHM Polska Miedz	В Інтегрованому річному звіті підприємство відобразило: – опис діяльності у сфері охорони навколишнього середовища та впровадження ідеї циркулярної економіки, у т. ч. управління відходами, та їх повторна переробка, використання електромобілів; – програму зміцнення здоров'я та протидії екологічним загрозам; – обсяги екологічних інвестицій; – результати і плани розвитку відновлюваних джерел енергії; – шляхи уникнення викидів на подальші роки
Imerys SA	У розділі про КСВ Річного фінансового звіту підприємства розкрито: – основні нефінансові показники (управління впливом на навколишнє середовище: частка перевірок, проведених за матрицею екологічної зрілості; біорізноманіття та реабілітація: рівень завершення програми поліпшення біорізноманіття; стратегія зміни клімату: відсоток скорочення викидів вуглекислого газу порівняно з попереднім періодом; ділова поведінка та відповідальне управління ланцюгом поставок: частка постачальників, оцінена за екологічними, соціальними та управлінськими критеріями; продукти з екологічним, соціальним та економічним впливом тощо); – житті ключові заходи контролю ризику зміни клімату; – роботу екологічного менеджменту (управління стічними водами (кількість екологічних інцидентів, пов'язаних зі скиданням стічних вод), управління відходами (загальна кількість промислових відходів), управління викидами в повітря (діоксиду сірки й оксидів азоту), ефективність неенергетичних ресурсів, оптимізація мінеральних ресурсів, управління водними ресурсами (загальний забір води, загальна кількість переробленої води тощо), біорізноманіття та реабілітація); – стратегію щодо зміни клімату, зокрема щодо: енергоефективності (обсяги споживання енергії та розбивка за джерелами енергії, природного газу чи інших викопних видів палива, біомаси), відновлюваних джерел енергії, управління викидами вуглецю, кліматичних рішень тощо

Джерело: складено авторами на основі звітності компаній.

що загалом екологічна складова звітів знаходиться на низькому рівні, хоча підприємства намагалися відобразити основні показники впливу на довкілля, валові обсяги забруднюючих речовин, заходи з охорони навколишнього середовища та їх результати, обсяги фінансування для збереження довкілля тощо. Проте не вистачило розкриття найуживаніших екологічних показників у даних звітах, а саме: використання енергії, води, екологічний вплив продукції, наявність штрафів за порушення екологічних норм, екологічний вплив транспорту, що є на балансі підприємства, та ін.

Також слід відзначити інтеграцію ЦСР у основну діяльність компаній. Робота гірничодобувних компаній у сфері сталого розвитку базується на їхніх власних встановлених нормах і цінностях, а також на принципах Глобального договору ООН і ЦСР. Впровадження даних цілей, які безпосередньо стосуються екології, у звіти про сталий розвиток значно поліпшилося протягом трирічного періоду дослідження (табл. 4).

Так, сфери збереження довкілля стосуються таких ЦСР, як: ЦСР 6 «Чиста вода та належні санітарні

Розкриття екологічного аспекту в нефінансових звітах гірничодобувних компаній України

Компанія	Розкриття екологічного капіталу
ПАТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат»	<ul style="list-style-type: none"> – Визначено основні показники впливу на довкілля; – розкрито валові обсяги забруднювальних речовин в атмосферне повітря, атмосферу; – описано дії та результати поводження з відходами; – розкрито комплексний план заходів з охорони навколишнього середовища та їх результати; – зазначено про активну участь у реалізації програм (стратегій) екологічної безпеки та запобігання змінам клімату; – оприлюднено обсяги фінансування запланованих заходів по збереженню довкілля
ПрАТ «Нафтогазвидобування»	<ul style="list-style-type: none"> – визначено стратегічні завдання, цілі; – визначено структуру відповідальності у процесах системи екологічного менеджменту

Джерело: складено авторами на основі звітності компаній.

Таблиця 4

Посилання на ЦСР у нефінансових звітах видобувних компаній

Компанія	ЦСР 6	ЦСР 7	ЦСР 9	ЦСР 12	ЦСР 13	ЦСР 14	ЦСР 15	ЦСР 17
ПАТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат»	+				+		+	
ПрАТ «Нафтогазвидобування»	+	+	+	+	+	+	+	
TotalEnergies SE	+	+	+	+	+	+	+	+
Glencore	+	+	+	+		+	+	+
Boliden AB	+	+		+	+	+	+	+
KGHM Polska Miedz	+	+	+		+		+	
Imerys SA	+			+	+		+	

Джерело: складено авторами на основі аналізу даних.

умови», ЦСР 7 «Доступна та чиста енергія», ЦСР 9 «Промисловість, інновації та інфраструктура», ЦСР 12 «Відповідальне споживання та виробництво», ЦСР 13 «Пом'якшення наслідків зміни клімату», ЦСР 14 «Збереження морських ресурсів» і ЦСР 15 «Захист і відновлення екосистем суші». Таким чином, дані видобувні компанії прийняли ЦСР як частину своєї бізнес-стратегії.

Результати дослідження дозволили зробити висновок, що така популярність у складанні нефінансових звітів саме в європейській практиці пояснюється тим, що вони функціонують під тиском міжнародних ініціатив, таких як Глобальний договір ООН, різноманітні галузеві асоціації, уряди, зацікавлені сторони та партнерства для розв'язання проблем сталого розвитку.

Проте отримані дані свідчать про те, що українські компанії далекі від досягнення цілей Паризької угоди [17] і цілей ЄС стати кліматично нейтральними шляхом декарбонізації енергетичного сектора згідно з Європейською зеленою угодою [18], але перспективи існують. Також у вітчизняних звітах не вистачає пояснення внеску пов'язаних ЦСР і заходів щодо боротьби зі зміною клімату та охорони довкілля. Щоб

посилити інтеграцію ЦСР, компанії можуть встановити та узгодити свої короткострокові та довгострокові цілі з цілями та показниками ЦСР. Однак результати свідчать про те, що більшість проаналізованих компаній почали узгоджувати свої бізнес-стратегії з ЦСР лише з 2019 р. або у 2020 р.

Отже, частка компаній, які формують нефінансові звіти в Україні, є незначною, проте щороку число компаній, які волюють оприлюднити результати діяльності у сфері соціальної та екологічної відповідальності, більшає. Це пов'язано, передусім, з бажанням привести власну діяльність у відповідність до міжнародних стандартів ведення бізнесу, що санкціонуватиме розширення ринків збуту продукції.

ВИСНОВКИ

Таким чином, у результаті дослідження інформації про екологічні аспекти діяльності видобувних підприємств, що підлягає розкриттю в нефінансовій звітності, з'ясовано таке.

Неповнота розкриття інформації у Звітах про управління вітчизняних провідних гірничодобувних компаній про вплив діяльності на навколишнє середовище унеможливає надання правдивої оцінки екологічної відповідальності, необхідність контролю за

діяльністю яких підтверджують статистичні дані про найбільш забруднюючі види діяльності.

Результати проведеного аналізу можуть бути корисними для управління природокористуванням на рівні вітчизняного видобувного підприємства з точки зору впровадження досвіду європейських компаній. Так, щоб наблизитися до рівня розкриття інформації підприємств країн ЄС, потрібно: оприлюднювати інформацію про екологічні аспекти, зокрема обсяги споживання води, електроенергії, палива тощо; обсяги відходів та викидів; перелік планових заходів природоохоронного характеру та ступінь їх виконання із зазначенням ефективності тощо. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Annual Report 2020–2021. Belgium : IMA-Europe AISBL, 2021. 26 p. URL: <https://ima-europe.eu/news-views/ima-europe-annual-report-2020-2021/>
2. Рейтинг країн з корисних копалин / Danika-Biola: сучасні технології у сільському господарстві. URL: <https://danika-biola.com.ua/rejting-krajin-z-korisnix-kopalin/>
3. Oliinyk Y., Kucheriava M., Zinchenko A. Impact of Regulatory Requirements on Entities Non-Financial Reporting: The Case of Ukraine. 5th International Scientific Conference – EMAN 2021 – Economics and Management: How to Cope With Disrupted Times. March 2021. P. 39–54.
DOI: <https://doi.org/10.31410/eman.s.p.2021.39>
4. Притула М. Ю. Порівняльний аналіз економічних форм реалізації екологічної складової соціальних звітів корпорацій. *Бізнес Інформ*. 2016. № 11. С. 139–143. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2016-11_0-pages-139_143.pdf
5. Tost M. et al. The state of environmental sustainability considerations in mining / M. Tost, M. Hitch, V. Chandurkar, P. Moser, S. Feiel. *Journal of Cleaner Production*. 2018. Vol. 182. P. 969–977.
DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2018.02.051>
6. Aznar-Sánchez J. A., Velasco-Muñoz J. F., Belmonte-Ureña L. J., Manzano-Agugliaro F. Innovation and technology for sustainable mining activity: A worldwide research assessment. *Journal of Cleaner Production*. 2019. Vol. 221. P. 38–54.
DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2019.02.243>
7. Monteiro N. B. R., da Silva E. A., Moita Neto J. M. Sustainable development goals in mining. *Journal of Cleaner Production*. 2019. Vol. 228. P. 509–520.
DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2019.04.332>
8. Ranängen H., Zobel Th. Revisiting the ‘how’ of corporate social responsibility in extractive industries and forestry. *Journal of Cleaner Production*. 2014. Vol. 84. P. 299–312.
DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2014.02.020>
9. Ivic A., Saviolidis N. M., Johannsdottir L. Drivers of sustainability practices and contributions to sustainable development evident in sustainability reports of European mining companies. *Discover Sustainability*. 2021. Vol. 2. No. 1.
DOI: <https://doi.org/10.1007/s43621-021-00025-y>

10. Official website of the European Union. European Commission. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/SBS_ENV_DOM_R2/default/map?lang=en&category=sbs.sbs_ind_co.sbs_env
11. World Mining Data 2022. Vienna : Federal Ministry of Agriculture, Regions and Tourism, 2022. 267 p.
12. ТОП-200 найбільших компаній України за сумою сплати податкових платежів за 2020 рік / Рейтинг. Бізнес в офіційних цифрах. 16.04.2021. URL: <https://rating.zone/top-200-najbilshykh-kompanij-ukrainy-za-sumoiu-splaty-podatkovykh-platezhiv-za-2020-rik/>
13. Дослідження та аналітика / European Business Association. URL: <https://eba.com.ua/research/doslidszhennya-ta-analytyka/>
14. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за незаконне видобування корисних копалин» від 15.07.2021 р. № 1685-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1685-20#Text>
15. Висновок антикорупційної експертизи проекту Кодексу України про надра. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/documents/vysnovok-antikorupciynoi-ekspertyzy-proyektu-kodeksu-ukrayiny-pro-nadra/>
16. GRI-Standards. GRI. URL: <https://www.globalreporting.org/standards/>
17. Паризька угода : Угода ООН від 12.12.2015 р. : станом на 14 липня 2016 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_161#Text
18. A European Green Deal. European Commission. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en

REFERENCES

- “A European Green Deal”. European Commission. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en
- “Annual Report 2020–2021”. Belgium : IMA-Europe AISBL, 2021. <https://ima-europe.eu/news-views/ima-europe-annual-report-2020-2021/>
- Aznar-Sanchez, J. A. et al. “Innovation and technology for sustainable mining activity: A worldwide research assessment”. *Journal of Cleaner Production*, vol. 221 (2019): 38–54.
DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2019.02.243>
- “Doslidzhennia ta analytyka” [Research and Analytics]. European Business Association. <https://eba.com.ua/research/doslidzhennya-ta-analytyka/>
- “GRI-Standards”. GRI. <https://www.globalreporting.org/standards/>
- Ivic, A., Saviolidis, N. M., and Johannsdottir, L. “Drivers of sustainability practices and contributions to sustainable development evident in sustainability reports of European mining companies”. *Discover Sustainability*, vol. 2, no. 1 (2021).
DOI: <https://doi.org/10.1007/s43621-021-00025-y>
- [Legal Act of Ukraine] (2015). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_161#Text
- [Legal Act of Ukraine] (2021). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1685-20#Text>
- Monteiro, N. B. R., da Silva, E. A., and Moita Neto, J. M. “Sustainable development goals in mining”. *Journal of Cleaner Production*, vol. 228 (2019): 509–520.
DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2019.04.332>

- Official website of the European Union. European Commission. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/SBS_ENV_DOM_R2/default/map?lang=en&category=sbs.sbs_ind_co.sbs_env
- Oliinyk, Y., Kucheriava, M., and Zinchenko, A. "Impact of Regulatory Requirements on Entities Non-Financial Reporting: The Case of Ukraine". *5th International Scientific Conference - EMAN 2021 – Economics and Management: How to Cope With Disrupted Times*. March 2021. 39-54. DOI: <https://doi.org/10.31410/eman.s.p.2021.39>
- Prytula, M. Yu. "Porivnialnyi analiz ekonomichnykh form realizatsii ekolohichnoi skladovoi sotsialnykh zvitiv korporatsii" [A Comparative Analysis of the Economic Forms of Implementation of the Environmental Pillar of Social Reporting by Corporations]. *Biznes Inform*. no. 11 (2016): 139-143. https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2016-11_0-pages-139_143.pdf
- "Reitynh krain z korysnykh kopalyn" [Ranking of Countries for Mineral Resources]. *Danika-Biola: suchasni tekhnolohii u silskomu hospodarstvi*. <https://danika-biola.com.ua/rejting-kraïn-z-korisnix-kopalin/>
- Ranangen, H., and Zobel, Th. "Revisiting the 'how' of corporate social responsibility in extractive industries and

- forestry". *Journal of Cleaner Production*, vol. 84 (2014): 299-312. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2014.02.020>
- "TOP-200 naibilshykh kompanii Ukrainy za sumoiu splaty podatkovykh platezhiv za 2020 rik" [ENGLISH_UA TOP-200 Largest Companies of Ukraine by the Amount of Tax Payments for 2020]. *Reitynh. Biznes v ofitsiynykh tsyfrakh*. April 16, 2021. <https://rating.zone/top-200-najbilshykh-kompanij-ukrainy-za-sumoiu-splaty-podatkovykh-platezhiv-za-2020-rik/>
- Tost, M. et al. "The state of environmental sustainability considerations in mining". *Journal of Cleaner Production*, vol. 182 (2018): 969-977. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2018.02.051>
- "Vysnovok antykoruptsiinoi ekspertyzy proiektu Kodeksu Ukrainy pro nadra" [The Conclusion of the Anti-corruption Examination of the Draft Code of Ukraine on Subsoil]. <https://nazk.gov.ua/uk/documents/vysnovok-antikoruptsiynoyi-ekspertyzy-proyektu-kodeksu-ukrayiny-pro-nadra/>
- World Mining Data 2022*. Vienna: Federal Ministry of Agriculture, Regions and Tourism, 2022.

УДК 338.46:330.34

JEL: Q20; Q23

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-2-114-122>

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕКРЕАЦІЙНОГО ЛІСОКОРИСТУВАННЯ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ: ПЕРЕДУМОВИ, ЦІЛІ ТА ВИМОГИ ВОЄННОГО ЧАСУ

©2023 ГЮЛТЕКІН О. О.

УДК 338.46:330.34

JEL: Q20; Q23

Гюлтекін О. О. Еколого-економічне забезпечення рекреаційного лісокористування в умовах децентралізації: передумови, цілі та вимоги воєнного часу

Встановлено, що фактор наявності великої кількості постраждалих громадян України внаслідок російської агресії потребує введення додаткових потужностей у рекреаційну індустрію для забезпечення їх оздоровлення, зокрема психологічної реабілітації. Виявлено, що, виходячи з наявного природно-рекреаційного потенціалу лісових біогеоценозів, значні резерви щодо розбудови інфраструктури рекреаційної діяльності має лісове господарство України. Обґрунтовано, що у зв'язку з вагомим впливом процесів рекреаційної діяльності в лісових біогеоценозах на екологічну стійкість лісових екосистем доцільним є розроблення системи еколого-економічного забезпечення рекреаційного лісокористування з урахуванням вимог воєнного часу та наслідків поглиблення децентралізації влади та реформи місцевого самоврядування. Встановлено, що сучасна система еколого-економічного забезпечення рекреаційного лісокористування має базуватися на врахуванні інформаційно-цифрових, еколого-ресурсних та інституціональних чинників, зумовлених корпоратизацією лісового сектора національної економіки; цифровою трансформацією системи контролю за господарським освоєнням лісоресурсного потенціалу; імплементацією базових положень міжнародних природоохоронних конвенцій у вітчизняну практику лісгосподарювання. Доведено, що ефективна система еколого-економічного забезпечення рекреаційного лісокористування в умовах воєнного часу може бути сформована в результаті досягнення основних, допоміжних і забезпечувальних цілей формування набору рекреаційно-туристичних продуктів на основі освоєння рекреаційної цінності лісових біогеоценозів. Встановлено, що в спектрі основних цілей еколого-економічного забезпечення рекреаційного лісокористування вагомим значення набуває унормування туристичного потоку з урахуванням максимально допустимого рекреаційного навантаження на лісові біогеоценози для упередження проявів рекреаційної дигресії. Обґрунтовано, що розбудова інфраструктури рекреаційного лісокористування та розширення спектра надання рекреаційних послуг постійними лісокористувачами дадуть змогу забезпечити ефективнішу комерціалізацію природно-заповідних об'єктів, які перебувають у користуванні суб'єктів лісгосподарського підприємництва, що дасть можливість підвищити рівень капіталізації лісового господарства в різних природнокліматичних зонах. **Ключові слова:** еколого-економічне забезпечення, рекреаційне лісокористування, децентралізація, лісові біогеоценози, комерціалізація, екосистемні послуги.

Рис.: 1. Бібл.: 10.

Гюлтекін Оксана Олександрівна – аспірантка кафедри земельного кадастру, Національний університет біоресурсів і природокористування України (вул. Героїв Оборони, 15, Київ, 03041, Україна)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2440-2392>